

Antoni Bądkowski

Nowe radzieckie zasady prawa karnego i procedury karnej

Palestra 3/10(22), 100-102

1959

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Nowe radzieckie zasady prawa karnego i procedury karnej

Rada Najwyższa ZSRR uchwaliła 25.XII.1958 r. nowe zasady ustawodawstwa karnego. Zasady te różnią się istotnie od poprzednio obowiązujących „Zasad podstawowych” z 1924 r. Trzeba zwrócić uwagę, że w Związku Radzieckim poszczególne republiki mają swoje własne ustawodawstwo karne, które jednak musi opierać się na „Zasadach” uchwalonych przez Związek. Wobec uchwalenia nowych „Zasad” kodeksy republik będą musiały ulec nowelizacji.

Rzuca się przede wszystkim w oczy to, że zamiast terminu „środek ochrony społecznej”, który był przyjęty w „Zasadach” z 1924 r. „Zasady” z 1958 r. używają terminu „kara”.

Ale i dalsze przepisy nowych „Zasad” bardzo odbiegają od poprzednich. W myśl art. 3 nowych „Zasad” odpowiedzialnym karnie i eo ipso ukaranym może być tylko ten, kto z winy umyślnej lub nieumyślnej popełnił czyn społecznie niebezpieczny przewidziany w ustawie karnej. Następnie artykuł ten wyraźnie dodaje: „Kara może być orzeczona tylko przez sąd”. Zakończył więc swój żywot dawny art. 3 § 3, który głosił: „Jeżeli czyny społecznie niebezpieczne nie są przewidziane w ustawodawstwie karnym, to zasady i granice odpowiedzialności oraz środki ochrony społecznej będą określone przez sąd przez analogię do artykułów kodeksów karnych, które przewidują przestępstwa najbardziej podobne pod względem istoty i wagi”.

Nowe „Zasady” dają szczegółowe określenia pojęcia przestępstwa, pojęcia działania i zaniechania oraz pojęcia winy, podkreślając, że przy winie nieumyślnej musi być spełniony warunek możliwości przewidywania przez sprawcę skutków czynu.

Nowe „Zasady” wprowadzają nie uznawane dotychczas pojęcie recydywy. Za recydywistę uważa się każdego, kto poprzednio popełnił inne przestępstwo, choćby kary nie odcierpiał.

Również określenie kary jest inne w nowych „Zasadach”. Podczas gdy stare „Zasady” głosiły, że ustawodawstwo karne związkowe i republik nie stosuje żadnych środków odpłaty i ukarania, nowe „Zasady” głoszą, że kara jest nie tylko retribucją za dokonane przestępstwo, lecz ma również na celu poprawę i reedukację skazanego.

Kara śmierci przewidziana jest jako środek wyjątkowy, który będzie w przyszłości zupełnie uchylony. Kara pozbawienia wolności została

obniżona z 25 lat do 15. Nieletni nie mogą odbywać kary w więzieniach ogólnych, lecz tylko w specjalnych koloniach pracy dla nieletnich.

Przy wymiarze kary sąd powinien brać pod uwagę jako okoliczności łagodzące szczerą skruchę sprawcy, a przy ustalaniu okoliczności obciążających — rozmiar szkody, podżeganie nieletniego, użycie środków niebezpiecznych, wreszcie popełnienie przez sprawcę poprzednio jakiegokolwiek innego przestępstwa.

Co się tyczy postępowania, to nowe „Zasady” w art. 2 wyszczególniają następujące cele wymiaru sprawiedliwości: ochrona ustroju i praw obywateli, umocnienie praworządności socjalistycznej, zapobieżenie przestępstwom, wychowanie obywateli, słusne ukaranie przestępcy. Niezależnie od tego szereg innych przepisów zawiera przepisy zasadnicze dotyczące wymiaru sprawiedliwości. Mianowicie art. 8 głosi zasadę równości wszystkich obywateli przed sądem, art. 10 — zasadę niezawisłości sędziów, art. 38 — zasadę równości praw oskarżenia i obrony, a art. 14 — zasadę niedopuszczalności przerzucania ciężaru dowodu na oskarżonego. Art. 22 przewiduje udział obrońcy z chwilą zakończenia śledztwa, podczas gdy w myśl dawnych „Zasad” obrońca mógł brać udział w sprawie dopiero przed sądem. Obecnie przewidziane jest również, że nawet przed zakończeniem śledztwa obrońca może asystować przy czynnościach śledczych za zgodą organu śledczego. Co się tyczy nieletnich, to udział obrońcy jest obowiązkowy już z chwilą wszczęcia śledztwa.

Aresztowanie może nastąpić tylko na zarządzenie sądu lub za zgodą prokuratora. Aresztowanie osoby podejrzanej musi być notyfikowane prokuratorowi w ciągu 24 godzin. Prokurator obowiązany jest w ciągu 48 godzin albo wyrazić zgodę na areszt, albo zwolnić podejrzanego.

Art. 14 głosi, że zakazuje się uzyskiwania zeznań lub przyznania się do winy oskarżonego przez użycie siły, groźby lub innych nielegalnych środków.

Art. 43 stanowi, że skazanie nie może być oparte na przypuszczeniach. Wyrok może zapaść tylko w wyniku rozprawy, która wykazała, że oskarżony popełnił zarzucany mu czyn.

Należy zwrócić uwagę na inne jeszcze cechy nowych „Zasad”. W szczególności ujawnia się w nich dążenie do pozostawienia niektórych zagadnień uregulowaniu przez republiki związkowe. Dotyczy to w szczególności określenia granicy wieku odpowiedzialności nieletnich. Dawne „Zasady” również granicy takiej nie określały. Następnie jednak w 1935 i 1941 roku wiek ten został przez organy związkowe ustalony na 12 lat dla przestępstw najcięższych i na 14 lat dla pozostałych przestępstw. Następnie podniesiono odpowiednio wiek do lat 14 i 16.

Biorąc pod uwagę różnice stosunków w poszczególnych republikach związkowych, nowe „Zasady” uprawniają rządy republik do samodzielnego ustanawiania okoliczności łagodzących i obciążających.

Nowe „Zasady” podkreślają rolę organizacji społecznych przy udzielaniu pomocy i opieki nad skazanymi z zawieszeniem lub zwolnionymi przedterminowo.

Ogłoszenie nowych „Zasad” wywołało wśród prawników radzieckich wielkie ożywienie. Zarówno prasa fachowa, jak i prasa codzienna publikuje obszernie artykuły popularyzujące treść nowych „Zasad”. Teoretycy prawa zajmują się już pracami nad nowymi projektami kodyfikacyjnymi opartymi na nowych „Zasadach”, wytyczających kierunki rozwoju radzieckiego prawa karnego.

(opracował adw. Antoni Bądkowski)